

Magyarosi Tőkés János.

(B. Wesselényi Miklós első nevelője.)

— Első közlemény. —

Tudtommal irodalmunk kevés adatot ismer a nagy Wesselényi Miklós első nevelőjéről. A köztudatban csak Pataky Mózes emléke él, mint aki e fényes tehetség első lépéseit irányította. Pedig maga Wesselényi, ifjúkori leveleiben több helyen meleg hangon emlékezik meg Tőkés Jánosról, első nevelőjéről. Így Nyírséden, 1806 szeptember 2-án kelt két levelében is.¹

Nem szenved kétséget, hogy Tőkés csak rövid ideig volt az akkor még csak 8—9 éves Wesselényi szellemi vezére. A nevelés munkáját 1804 januárius 1-én kellett átvennie, de harmadfél év múlva már megszakítja azt. Szereplése egyelőre nem is volt hosszabb időre tervezett, mert már szerződésében kikötötte magának, hogy egy évi nevelősködés után külföldi akadémiákra mehessen. Id. báró Wesselényi Miklós e külföldi útra is biztosította őt költségeiről. De szándéka az volt vele, hogy visszatérve ismét kezébe vegye a gyermek Wesselényi továbbképzését. Sőt kikötötte, hogy távolléte alatt is Tőkés irányítsa az általa ajánlandó segéd-nevelőt. Ez a körülmény ad magyarázatot arra, hogy Tőkés 1806 őszén bucsút vesz a zsigódi kastélytól, melyben úgy tetszik nem érezte jól magát, holott szerződése 5000 forint végkielégítéssel kecsegtette, ha a reá bízott gyermek nevelését befejezi!

Bizonyos, hogy e rövid idő is nyomot hagyott Wesselényi fogékony lelkében. Szeretetteljes benső viszony fejlődött ki közöttük. Az ifjú egyik levelében a legmelegebb hangon „Tökéssemnek“ nevezi nevelőjét; Tőkés meg bucsúlevelében mélyen meghatottan írja: „Sóhaj-tásaim . . . visszarepülnek *elhagyott plántámra* . . . aki életemnek gyönyörű napokat ada.“

Ezek a szeretetteljes sorok Tőkés nemes lelkületére vetnek világot, bucsúlevele pedig magas műveltségéről tesz tanúságot. Oly egyéniség jelenik meg hát benne előttünk, mely már a nagy Wesselényihez való viszonyánál fogva is figyelmet érdemel. Ezért tartom érdekesnek a bir-

¹ Régi okiratok és levelek tára I. évf. 75—76. l.

tokomban lévő két iratot — figyelemkeltés végett — közreadni és ezzel a b. Wesselényi Miklós ifjúkori életadatait is gazdagítani. Kívánatos volna azonban, hogy e rövid cikk *Tőkés* János további életéről való adatok feltárását eredményezze.

I.

Zsibó, 1803 deczember 30.

Id. b. Wesselényi Miklós Tőkés Jánost nevelőnek szerződött fia, ifj. b. Wesselényi Miklós mellé.

Mi alább irtak, úgymint egyrésről én alább is subscribált B. Hadadi Wesselényi Miklós, másrésről én hasonlóképpen alább is subscribált nemes Tőkés János adjuk emlékezetre a kiknek illik, hogy egyikünk u. m. B. Wesselényi Miklós, kedves fiamnak a jó erkölcsökben és tudományokban való neveléséről, mint atya gondoskodni kívánván, régtől fogva igyekeztem melléje egy olyan érdemes tanítót szerezni, a ki mostani gyermeki állapotából addig nevelje, míg az oskolai tudományoknak tanításokat elvégezi s külső országi akadémiái utjait is vele együtt megteszi. Ezen célomhoz képest, hivatalt ádtam felyebb is nevezett nemes magyarosi Tőkés János uramnak, melyet ő Kegyelme el is fogadott és magát kívánságomhoz képest e következő módon kötelezte is. Ugymint:

1-ször. Hogy kedves *Miklós* fiamnak tanítását magára vállalván, tanítja idejéhez képest nékie megkivántató erkölcsi és egyéb tudományokon s azon tanítását a most következő 1804-ik esztendő első napján el is kezdi s tanítását egész esztendeig folytatja is, mely esztendei fáradozásáért fizetése leszen 400 idest négyszáz rhénes forint.

2-szor. Eltöltvén egy esztendőt a tanításban, akkoron fizetését effective ki kapja és minthogy nevezett Tőkés János uram már nemcsak oskolai cursussát elvégezte, hanem a részünkről való szokás szerint mind a három erdélyi collegiumokban censurálván, magát akadémiái utjára egészen el is készítette, tehát ő Kegyelmet ezen utjától tovább nem tartóztatom, hanem Isten hírével elbocsátom akadémiákra. De úgy

3-szor. Hogy ő Kegyelme két esztendők eltelése alatt maga akadémiái cursussát elvégezvén, fiam tanításának további folytatására ismét ide hozzánk lejöjjön. Ezen akadémiái utját is pedig az én költségemen fogja megjárni, melyet ezennel applacidálok is. Addig is

4-szer. Míg ő Kegyelme akadémiákon jár, hogy az általa kezdendő plánum szerint a fiam taníttathasson, köteleztetik ő Kegyelme a fiam mellé egy olyan alkalmas tanítót az én általam adandó illendő fizetésre szerezni s maga helyett állítani, a ki két esztendőig szorgalmatosan tanítsa.

5-szer. Akadémiái utjáról az Ur Isten szerencsésen vissza hozván ő Kegyelmet, köteleztetik a fiam mellé vissza jönni s mindaddig tanítani

mig iskolai cursussát elvégzi, akkoron pedig ha kivántatik vele a külső akadémiákra is kimenni s mindenütt visszajöveteléig vele lenni.

6-szor. A midőn ő Kegyelme magános akadémiái utja után fiam tanítása folytatására ismét lejön, akkoron esztendőnként fizetése 500 idest ötszáz rhénes forint lészen, mely esztendőnként haladék nélkül ki is fog fizettetni.

7-szer. Midőn a fiammal együtt külső országokra utazni fog, akkoron is esztendőnként az ötszáz rhénes forint fizetése mindaddig fogyatkozás nélkül kiadattatik, valameddig e hazába vissza jönnek. Akkoron pedig

8-szor. A midőn a fiam neveléséből kilépi, hivséges neveléséért s fáradozásáért honorariumul és penzióul ő Kegyelmének 5000 — azaz ötezer rhénes forintokat kész pénzül fizetni kötelezettem.

9-szer. Ha a fiaim nevelése alatt más instructorok lesznek is, azon esetben is az egész tanításnak, tanulásnak és nevelésnek egész directiója nem más, hanem ő Kegyelmén fog állani. Ugyan azért tartozik ő Kegyelme is fiamnak, valamint a tudományokban való tanítására, úgy szívének a jó erkölcsökben való formálására minden tehetségét a jó lelki ismerettel fordítani.

Mely e szerint megírt egyezségünknek minden pontjait, hogy mind két részről megálljuk és arra kölcsönösön magunkat kötelezzük is, arról adjuk egymásnak ezen tulajdon subscriptionkkal és szokott pecsétünkkel megerősített levelünket jövődöbeli biznyságul.

Zsibón decembernek 30-ik napján, Ezernyolczszázháromban.

(P. H.) B. Wesselényi Miklós mpr. Magyarosi Tökés János mpr.

Mi előttünk:

(P. H.) Réthi József mpr.
zsibói pap előtt.

és (P. H.) Tekintetes nemes Közép Szolnokvármegye hitess assessora Zilahi Kiss Lajos mpr. előtt.

II.

Zsibó, 1806 október 17.

Magyarosi Tökés János bucsúlevele Zilahi Kiss Lajoshoz.

Drága kedves uram Barátom!

Midőn ezen leveletem veszi, nem fogok ezen környékben lenni. Szomorú vagyok, midőn ezen leveletem írom, eszembe jutván mily lelkem-szerette barátomat kellek itt hagynom. A jó Istenség ismertetett meg egymással — az el sem enged válni egymástól, forró szeretetet esküdtem az urhoz az örökkévaló előtt. Hivségem zálogául biznyságok lesznek irásaim, melyeket akár mily meszsze legyek is küldeni fogok az én barátomnak. Ki tudja mi szövetett be irántam a világ plánumába és hogy leszen ennekutánna dolgom.

Ide zárva küldöm ismeretes contractusaimat, mind a kettő itten vagyon. Hivségére bízom magamat, eleget mondtam akkor, midőn ezt mondom. Ne tudjon erről semmit szívéen és emberi érzésén kívül senki, mely előttem a legtisztább fényben volt örökké. Irántam mily beszédek lesznek itten elmenetelem után, képzelem. Remélem az én barátom részrehajlás nélkül megírja nekem. Itt uralkodó tonus az, hogy a leghivségesebb emberről is illendőleg nem emlékeznek.

Küldök 10 = tíz rhénes forintokat. A zilahi corrector fizetése gyarapítására ígértem vala. Esztendőnként 5 forintot ígértem — ezen 10 forintot adom azon két esztendőre, míg oda fenn leszek; ígértem pedig úgy, hogy míg itten leszek minden esztendőben adni fogok. Hogy ha még ide visszajövök, akkor continuálom, ha pedig a sors más környéket mér előmbe, akkor megeshetik, kezeim rövidebbek lesznek.

Sóhajtásaim mégis vissza repülnek elhagyott plántámra és becses barátaimra, kik életemnek gyönyörű napokat adának, míg e vidékben mulatoztam. Vége hát már levelemnek, de nem vége forró indulatomnak — újra ajánlani a megjegyzetteket hiv barátomnak, hiba volna. Éljen szerencsésen és ne felejtkezzék el igaz barátjáról

Zsibó, 1806. 17-dik Octobris.

Tökésről mpr.

Ehhez a levélhez volt mellékelve az elébbi szerződés két példánya. Vagyis id. b. Wesselényi Miklós visszaadta Tökésnek a saját példányát, a mi azt is jelentheti, hogy érvényessége mindkét részről megszűnt. Téves volna azonban ily irányú feltevésünk, mert két évi távollét után Tökés külföldi útjáról visszatért és elvállalt kötelességének még egy esztendeig ura maradt.

(Kolozsvár)

Sándor Imre